

[lekarza – cz. II](#)

Dziecko przychodzi do lekarza – cz. II

W przypadku, gdy do gabinetu trafia małoletni, który ukończył 16. r.ż., konieczne jest uzyskanie zgody przedstawiciela ustawowego (a w przypadku braku przedstawiciela ustawowego – zgody sądu opiekuńczego) oraz zgody samego małoletniego. Jest to tzw. *zgoda kumulatywna*. Ustawodawca przyjął zasadę, że osoby powyżej 16. r.ż., mimo że nie są pełnoletnie w sensie prawnym, to jednak o kwestiach zdrowotnych ich dotyczących powinny współdecydować.

Sprzeciw małoletniego

Jeśli pacjent albo przedstawiciel ustawowy wyrazi sprzeciw – dalsze wykonywanie czynności medycznych jest nielegalne. W takiej sytuacji lekarz nie może wykonać świadczenia medycznego. Kwestia pogorszenia się stanu zdrowia nie ma w takim przypadku znaczenia. W praktyce może to oznaczać opór nastolatka albo faktyczne opuszczenie gabinetu. Zgodnie z art. 17 ust. 4 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta sprzeciw może być wyrażony ustnie albo poprzez takie zachowanie osób uprawnionych, które w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje na brak woli poddania się proponowanym przez lekarza czynnościom. W takim przypadku rekomendowałbym, aby lekarz dla celów dowodowych zadbał o podpis małoletniego pacjenta „odmawiam leczenia” na formularzu świadomej zgody. W sytuacji wyraźnego sprzeciwu pacjenta nie będzie możliwe postawienie lekarzowi zarzutu nieudzielenia pomocy z art. 162 Kodeksu karnego, bo doszło do niego z winy pacjenta. Do przełamania sprzeciwu pacjenta, jest niezbędna zgoda sądu rodzinnego. Legitymowany do wystąpienia o taką zgodę jest przedstawiciel ustawowy albo lekarz, co najczęściej występuje w sytuacji hospitalizacji.

Brak zgody rodzica

Może się zdarzyć, że przedstawiciel ustawowy pacjenta małoletniego, ubezwłasnowolnionego bądź niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody nie zgadza się na wykonanie przez lekarza czynności, zabiegu operacyjnego, metody leczenia lub diagnostyki **stwarzającej podwyższone ryzyko**, które są niezbędne do usunięcia niebezpieczeństwa utraty przez pacjenta życia lub doznania ciężkiego uszkodzenia ciała bądź ciężkiego rozstroju zdrowia. Zwykle dojdzie do rezygnacji z udzielenia świadczenia. Należy pamiętać, że w powyższej sytuacji przesłanką legalizującą działanie lekarza może być tylko uzyskanie zgody sądu opiekuńczego.

Od powyższego przypadku należy odróżnić sytuację, w której zwłoka spowodowana postępowaniem w sprawie uzyskania zgody groziłaby pacjentowi niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, lekarz może udzielić świadczenia zdrowotnego bez zgody rodzica. Oceny tej przesłanki musi dokonać sam lekarz. W takim przypadku lekarz ma obowiązek, o ile jest to możliwe, zasięgnąć opinii drugiego lekarza, w miarę możliwości tej samej specjalności. O wykonywanych czynnościach lekarz niezwłocznie zawiadamia również przedstawiciela ustawowego, opiekuna faktycznego lub sąd opiekuńczy. Okoliczności dotyczące sprzeciwu powinny się znaleźć w dokumentacji medycznej w postaci adnotacji wraz z uzasadnieniem. Chodzi o opis medyczny przypadku, który uprawniał lekarza do dokonania czynności, mimo braku zgody.

Ubezważnowolnieni

Jeśli pacjentem jest osoba całkowicie ubezważnowolniona, wówczas zgodę na leczenie wyraża przedstawiciel ustawowy tej osoby. Jeżeli jest ona w stanie z rozeznanie wyrazić opinie w sprawie leczenia, konieczne jest ponadto uzyskanie zgody tej osoby, a w przypadku sprzeciwu przesłanką legalizującą działania lekarza będzie każdorazowo zgoda sądu opiekuńczego.

Zgodnie z art. 13 Kodeksu cywilnego osoba, która ukończyła 13. r.ż., może być ubezważnowolniona całkowicie, jeżeli skutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem. O ubezważnowolnieniu orzeka sąd. Dla takiej osoby sąd ustala osobę opiekuna prawnego, który działa w imieniu i na rzecz tej osoby.

Powstaje zasadne pytanie, skąd lekarz ma wiedzieć, że pacjent jest ubezważnowolniony. Niestety, obowiązek pozyskania ważnej zgody obciąża lekarza. Rekomendowanym sposobem pozyskania takich informacji jest odpowiednie ukształtowanie ankiety lub formularzy rejestracji pacjenta w gabinecie. W razie wątpliwości, np. ze względu na stan zdrowia pacjenta można dane takie uzupełnić.

Kim jest przedstawiciel ustawowy

Pojęcie przedstawiciela ustawowego małoletniego pacjenta obejmuje rodziców lub opiekuna prawnego, o ile został ustanowiony przez sąd. Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym władzę rodzicielską wykonuje każdy z rodziców, o ile nie został jej pozbawiony lub nie została ona ograniczona przez sąd opiekuńczy. Zatem dla ważności wyrażonej zgody wystarczy działanie jednego z rodziców. Zgodnie z art. 97 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego „o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie”.

Orzecznictwo przyjmuje, iż istotną sprawą dziecka jest decyzja co do leczenia w przypadku choroby o podwyższonym ryzyku zdrowotnym bądź też decyzja o podjęciu hospitalizacji dziecka. Dentysta wobec konfliktu rodziców, który utrudnia podjęcie wspólnej decyzji o leczeniu dziecka, winien odstąpić od dalszego leczenia, w takim przypadku konieczne będzie uzyskanie zgody sądu.

Ustawa o prawach pacjenta oraz Rzeczniku Praw Pacjenta wyróżnia dodatkowo pojęcie opiekuna faktycznego, czyli osobę, która sprawuje stałą pieczę nad pacjentem, bo ten wymaga tego ze względu na wiek, stan zdrowia lub stan psychiczny i piecza ta jest wykonywana bez obowiązku ustawowego, np. opiekunka dziecka lub babcia.

Zgoda sądu

Ustawa o zawodzie lekarza wprowadza zasadę, że wniosek o wydanie zgody kieruje się do sądu rejonowego wydziału rodzinnego, w którego okręgu czynności medyczne mają być wykonane. Lekarz składa wniosek na piśmie, a sąd rozpatruje wniosek na posiedzeniu niejawnym. W tego typu sprawach sądy działają bardzo szybko i zgoda może być wydana w ciągu kilku dni.

W przypadkach nagłych sąd opiekuńczy wydaje z urzędu odpowiednie zarządzenie w trybie uproszczonym, bez przeprowadzenia rozprawy. Sąd może też wydać rozstrzygnięcie dopiero po zbadaniu sprawy na miejscu w szpitalu. Wymóg zgody sądu opiekuńczego istnieje wówczas, gdy z punktu widzenia świadczenia medycznego, jakie ma być udzielone, oraz stanu zdrowia pacjenta, jest czas na zwrócenie się o taką zgodę albo też czynność medyczna powinna być przedsięwzięta względnie szybko, ale nie natychmiast.

radca prawny Paweł Lenartowicz

Panaceum 7-8/2021